

інформування поліції про випадки насилля, які вчиняються щодо дітей та неповнолітніх; – розроблення методичних рекомендацій щодо поводження дітей в мережі Інтернет; – розроблення спільних сценаріїв проведення превентивних заходів працівниками поліції та громадськості з дітьми різних вікових категорій по протидії дитячій безпритульності, тощо.

Список використаних джерел

1. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти / І. Васильківська. Право України. 2004. № 1. С. 95–98.
2. Протидія наркотизму дітей шляхом удосконалення законодавства та професійної освіти / О. Ф. Долженков, С. Д. Резніков. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. 2012. Вип. 2(2). С. 138–46.
3. Журавель Т.В. Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко та ін. К.: Академвидав, 2013. 312 с.; С. 85–101.
4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
5. Пірог Л.А. Посібник до вивчення курсу «Соціальна профілактика» / Л.А. Пірог. Д.: ДНУ ім. Олеса Гончара, 2016. 34 с.
6. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики. Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.08.2015 № 912. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15>.

Юріков Олександр Олександрович,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ПОШКОДЖЕННЯ ЛІНІЙ ЗВ'ЯЗКУ

Анотація. Проаналізовано методологічні засади соціального дослідження, визначено та здійснено аналіз методів, які можуть бути використані під час дослідження кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, зокрема: історико-правовий, компаративістський (порівняльно-правовий), догматичний (логіко-юридичний), метод системно-структурного аналізу, діалектичний, соціологічний, статистичний, індукції, дедукції та моделювання. Автором визначено можливу систему методів наукового пізнання (конкретно-наукових та загальнонаукових), встановлено можливу методологічну основу дослідження кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку.

Ключові слова: методологія дослідження, наукове пізнання, лії зв'язку, умисне пошкодження, кримінальна відповідальність.

Summary. The methodological principles of social research are analyzed, identified and implemented the methods of research of criminal liability for intentional damage to communication lines such as: historical-legal, comparative (comparative-legal), dogmatic (logical-legal), the method of system-structural analysis, dialectical, sociological, statistical, induction, deduction and modeling. The author determines the system of methods of scientific knowledge (specifically scientific and general scientific), established the methodological basis for the study of criminal liability for intentional damage of communication lines.

Keywords: methods of research, scientific knowledge, communication lines, intentional damage, criminal liability.

Необхідною передумовою дослідження кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку є визначення *методологічних засад* його проведення. До таких засад належать методи наукового пізнання, концепції, філософські закони й категорії, правила логіки, загальнонаукові і приватно-наукові методи, що необхідні для реалізації мети та завдань дослідження, та формування на цій основі ґрунтовних висновків.

Методологія – це сукупність прийомів, методів і засобів наукового пізнання, що полягає у комплексі шляхів і форм руху мислення від незнання до знання реальної дійсності. Вона охоплює вчення про принципи, форми і способи науково-дослідницької діяльності. Як зазначають М. І. Панов та Н. О. Гуторова, методологія наукового пізнання об'єднує систему компонентів, що її утворюють (концепції, філософські закони й категорії, правила логіки, загальнонаукові і приватно-наукові методи тощо) [8, с. 291]. Пізнавальний процес в кримінально-правовому дослідженні здійснюється з використанням конкретних методів. Метод дослідження – це спосіб застосування старого знання для здобуття нового знання. Він є засобом отримання наукових фактів [5, с. 53].

Існує безліч класифікацій методів дослідження кримінальної відповідальності. Ми погоджуємося з позицією В. М. Шейка та Н. М. Кушнарєнка, які виділяють такі методи дослідження: 1) положення антропології, праксеології, аксіології, онтології та ін.; 2) загальнонаукові методи – історико-правовий, статистичний, діалектичний, соціологічний, порівняно-правовий, моделювання та ін. 3) емпіричні методи – опис, спостереження, експеримент, порівняння та ін.; 4) теоретичні методи – індукція, дедукція, аналіз, синтез та ін. [10, с. 74]. На нашу думку, представлена класифікація найбільш повно та конкретизовано розкриває повноту методів дослідження кримінальної відповідальності.

Однак, для успішного проведення наукового дослідження спочатку необхідно визначити конкретні методи, за допомогою яких буде здійснюватися пізнавальний процес, враховуючи предмет

дослідження – кримінальну відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку.

Слід відмітити, що в доктрині кримінального права немає єдиної позиції щодо переліку методів, які мають використовуватися при проведенні окремих досліджень. З цього приводу слушно зазначає М. І. Панов, що для дослідження проблем Особливої частини кримінального права необхідно використовувати наступні методи: діалектичний, системно-структурного аналізу, історичний, порівняльно-правовий, догматичний та соціологічний [7, с. 516]. Кримінально-правове дослідження, на думку Н. О. Гуторової, повинно проводитися з використанням історико-правового, діалектичного, юридичного, соціологічного методів та методу структурно-системного аналізу [3, с. 16–28]. На думку Д. С. Азарова, під час наукового дослідження проблемних питань кримінальної відповідальності необхідно використовувати такі наукові методи: історико-правовий, формально-логічний, порівняльно-правовий, метод системно-структурного аналізу, метод формально-догматичного аналізу та ін. [1, с. 9]. В. Р. Цавінський використовує діалектичний, догматичний, соціологічний, історико-правовий, логіко-юридичний, математичний методи та метод структурного аналізу [11, с. 6]. Іншу точку зору має М. І. Колос, який пропонує застосовувати історичний, діалектичний, соціологічний, системно-структурний, статистичний, порівняльно-правовий, догматичний методи [6, с. 329]. О. І. Белова у своєму дослідженні використовує діалектичний, догматичний, історико-порівняльний, порівняльно-правовий, соціологічний методи та метод системно-структурного аналізу [2, с. 5]. Слушною є позиція О. О. Дудорова, що в кримінально-правовому дослідженні необхідно використовувати такі методи: історичний, порівняльно-правовий, догматичний, системний, статистичний та спостереження [4, с. 5].

Тому, на основі зазначених точок зору з урахуванням специфіки теми, мети (комплексне та системне вивчення питань кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, формування на цій підставі пропозицій щодо удосконалення законодавства та доктринальних положень кримінального права, спрямованих на підвищення ефективності правозастосовної практики) й окреслених задач дослідження (визначити теоретичні, методологічні й правові засади дослідження кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, окреслити об'єктивні та суб'єктивні ознаки умисного пошкодження ліній зв'язку, виокремити та розглянути проблемні питання кваліфікації злочину, передбаченого ст. 360 КК України) під час аналізу кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку мають бути використані такі методи: історико-правовий, компаративістський (порівняльно-правовий), догматичний (логіко-юридичний), метод системно-структурного аналізу, діалектичний, соціологічний, статистичний, індукції, дедукції та моделювання.

Історико-правовий метод дозволить висвітлити закономірності кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку шляхом аналізу кримінального законодавства минулих років, визначити етапи розвитку законодавства щодо кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, прослідкувати його взаємозв'язок із релігійними, моральними устоями та соціально-економічними умовами життя суспільства.

Компаративістський (порівняльно-правовий) метод сприятиме вивченню правових систем держав шляхом зіставлення (порівняння) тотожних правових норм, інститутів тощо, та практики їх застосування. У дослідженні такий метод буде застосовано при порівнянні кримінального законодавства України, яке передбачає відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку, із відповідними нормами кримінальних кодексів зарубіжних країн.

Догматичний (логіко-юридичний) метод допоможе встановити зміст юридичних норм та нормативно-правових приписів, з'ясувати закономірності дії права за допомогою правил юридичної логіки [9, с. 47]. Цей метод буде використано під час аналізу норм чинного КК України, у яких передбачено відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку, з точки зору додержання правил законодавчої техніки конструювання диспозицій і санкцій зазначених кримінально-правових норм.

Системно-структурний аналіз забезпечить послідовне встановлення структурних зв'язків усіх елементів системи правових норм. Його застосування надасть можливість показати внутрішню побудову системи кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку, взаємозв'язок і взаємообумовленість елементів в системі досліджуваних норм, а також інститутів Особливої частини КК України.

Діалектичний метод у розгляді взаємозв'язку єдностей та протилежностей при дослідженні кримінально-правових понять і категорій стосовно відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, дозволить дійти правильного (істинного) результату шляхом розгляду різних точок зору, позицій та ін. Цей метод пізнання є фундаментальною базою для застосування загальнонаукових (узагальнення, абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, моделювання, ідеалізація, аксіоматичний метод, методи сходження від абстрактного до конкретного, єдності логічного і історичного, системний підхід) та спеціальних методів в органічній єдності. Він дозволить розглянути питання кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку через дослідження більш загальних категорій кримінального права у їх єдності та діалектичному розвитку.

Соціологічний метод необхідний для аналізу соціальних явищ та чинників, у зв'язку з якими необхідна криміналізація певних діянь. Такий метод шляхом анкетування працівників слідчих підрозділів

Національної поліції України в м. Києві та областях стосовно питань кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, дасть змогу визначити ставлення громадян до внесення змін та доповнень до чинних норм, а також вивченні практики застосування ст. 360 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за умисне пошкодження ліній зв'язку.

Статистичний метод буде використаний під час аналізу статистичних даних правозастосовної практики, причин та умов вчинення зазначеного виду злочину. Зокрема, при вивченні статистичних даних Генеральної прокуратури України щодо кількості розпочатих кримінальних проваджень, у яких особам вручено повідомлення про підозру за вчинення злочинів, пов'язаних із умисним пошкодженням ліній зв'язку за 2014–2020 рр.

Метод індукції застосовуватиметься для створення (отримання) узагальненого висновку шляхом здійснення формально-логічних умовиводів, на основі чого буде сформульований понятійно-категоріальний апарат предмета дослідження, а *метод дедукції* – для виокремлення критеріїв диференціації кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку, шляхом застосування правил співвідношення загального та часткового.

Метод моделювання сприяє вивченню певного об'єкта шляхом створення і дослідження його моделі (копії). Такий метод буде використаний для формулювання пропозицій щодо удосконалення чинного КК України у частині кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку.

Отже, викладено положення щодо можливої системи методів наукового пізнання (конкретно-наукових та загальнонаукових), встановлено майбутню методологічну основу дослідження кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку. Обґрунтовано, що теоретичними передумовами такого дослідження є, по-перше, вивчення сутності та меж наукових розробок стосовно кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку; по-друге, правильне формулювання завдань дослідження, вирішення яких представлено у пропозиціях до удосконалення чинного законодавства стосовно кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку; по-третє, наявність об'єктивного бачення досліджуваних питань, їх взаємозв'язок із положеннями вчених із суміжних галузей права, включаючи питання його співвідношення зі складами інших злочинів та адміністративних правопорушень, а також правові аспекти кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку.

Список використаних джерел

1. Азаров Д. С. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері комп'ютерної інформації: дис. ... канд. юрид.: 12.00.08. Київ, 2003. 246 с.

2. Белова О. І. Кримінально-правова характеристика системи злочинів проти сім'ї та неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2006. 184 с.
3. Гүторова Н. О. Проблеми кримінально-правової охорони державних фінансів України: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 398 с.
4. Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2007. 34 с.
5. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). М.: Аванта+, 2001. 560 с.
6. Колос М. І. Кримінальне право в Україні (X–початок ХХІ століття): моногр.: у 2 т. Київ, Острогож, Віпол, 2011. Т. 1: Освіта, наука, законодавство. 2011. 448 с.
7. Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства. Київ: Ін Юре, 2010. 812 с.
8. Панов М. І., Гүторова Н. О. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права. *Проблеми боротьби зі злочинністю*. 2009. № 100. С. 291–304.
9. Хилук С. В. Розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання Особливої частини): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2007. 304 с.
10. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. Київ: Знання, 2006. 307 с.
11. Щавінський В. Р. Кримінальна відповідальність за незаконну емісію недержавних цінних паперів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: Б. в., 2004. 19 с.